

บทคัดย่อ

ยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ คือ การยึดคนเป็นศูนย์กลางและให้ชุมชนพึ่งพาตนเอง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบไปด้วยกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ หลายกลุ่ม แต่ละกลุ่มจะมีภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านต่างๆ ที่น่าสนใจ สมควรนำมาใช้ประโยชน์ในการพัฒนา มูลเหตุสำคัญดังกล่าว จึงนำมาเป็นประเด็นในการศึกษาเรื่อง การใช้สมุนไพรพื้นบ้านในการดูแลสุขภาพของชาวกะเลิง จังหวัดสกลนคร วัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่น ในการใช้สมุนไพรพื้นบ้านดูแลสุขภาพ ศึกษา ชื่อ ประเภท แหล่งสมุนไพร และศึกษาอาการเจ็บป่วยหรือโรคที่ใช้สมุนไพรพื้นบ้าน ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ศึกษาชาวกะเลิง จังหวัดสกลนคร การศึกษาปรากฏผล ดังนี้

ชาวกะเลิง มีถิ่นกำเนิดอยู่ในประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ได้อพยพเข้ามาอยู่ในจังหวัดสกลนครระหว่างปี พ.ศ. 2426 - 2430 มีตระกูลสำคัญ ๆ 5 ตระกูล ชาวกะเลิงมีวิถีชีวิตดั้งเดิมด้วยการเก็บหาของป่าล่าสัตว์เพื่อการยังชีพ และใช้สมุนไพรดูแลสุขภาพ ต่อมาชุมชนมีการพัฒนาเจริญขึ้น ป่าไม้และแหล่งสมุนไพรถูกทำลาย ชาวกะเลิงรุ่นใหม่ขาดความรู้ ไม่มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาเรื่องสมุนไพรพื้นบ้าน

ปัจจุบันชาวกะเลิงส่วนใหญ่ยังมีฐานะยากจน มีโรคใหม่ ๆ เกิดขึ้น เช่น เอชส์ มะเร็ง และโรคหัวใจ เป็นต้น สาเหตุเกิดจากพฤติกรรมเสี่ยงต่อโรค การบริโภคอาหารที่เป็นอันตราย สภาพแวดล้อมเป็นพิษ และเกิดจากความเสื่อมโทรมตามอายุขัยของคน

หมอสุมไพรชาวกะเลิง ที่มีชื่อเสียงและเป็นหมอสุมไพรอาชีพ มีประมาณ 15 คน ซึ่งมีความรู้ความสามารถรักษาโรค อาการป่วยรุนแรงได้ นอกจากนี้ชาวกะเลิงทั่วไป สามารถดูแลสุขภาพคนในครอบครัวและอาการป่วยไม่รุนแรงด้วยสมุนไพรพื้นบ้านได้

สมุนไพรมี 2 พวกใหญ่ คือ สมุนไพรยาสามัญประจำบ้านและสมุนไพรใช้รักษาอาการเจ็บป่วยหนักหรือรุนแรง วิธีการปรุง จะใช้วิธีการต้ม การฝน การแช่น้ำ และการบดเป็นผงผสมน้ำผึ้งปั้นเป็นลูกกลอน สมุนไพรเหล่านี้ใช้รักษาโรคอาการป่วยรุนแรง และอาการเจ็บไข้ได้ป่วยไม่รุนแรง สมุนไพรมีทั้งพืช สัตว์ แร่ธาตุมากกว่า 300 ชนิด ผลการใช้สมุนไพร พบว่า ชาวกะเลิงมีความพึงพอใจมาก สมุนไพรมีความจำเป็นต่อการดำรงชีวิต เป็นทั้งอาหาร ยารักษาโรค เป็น

พืชมงคล เป็นไม้ประดับ ให้ความร่มรื่น การใช้สมุนไพรจะสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลให้ดียิ่งขึ้น ขณะนี้การดูแลสุขภาพบางอย่างยังไม่มียาแผนปัจจุบัน ที่ใช้ทดแทนได้ดีเทียบเท่าสมุนไพร

แหล่งสมุนไพร มีในที่ดินสวนบุคคล ป่าชุมชน ป่าเชิงเขาหรือป่าภูเขาแต่มีปริมาณน้อยลง เนื่องจากปัญหาการบุกรุกป่า ป่าที่ให้ประกอบพิธีกรรมของชาวบ้านจะไม่ถูกบุกรุกทำลาย เช่น ป่าดอนปู่ตา ป่าช้า วัดป่า สามารถใช้เป็นพื้นที่อนุรักษ์สมุนไพรของชุมชนได้ หากสมุนไพรหมดไป จะทำให้ความรู้เรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับสมุนไพรสูญหายไปด้วย การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นเรื่องสมุนไพร ควรใช้วิธีการสมุนไพรศึกษา (Herbal Education) การจัดอุทยานสมุนไพรสาธารณะ (Herbal Park) ประจำหมู่บ้าน และควรมีการศึกษาวิจัยสมุนไพรเพื่อการพาณิชย์ จะเป็นการสนับสนุนให้ชุมชนเข้มแข็ง พึ่งตนเองได้ต่อไป